

5.2 Viešųjų kalbų ypatybės

Skaitydami 5.1 pamokos kalbas jau supratote, kad visais laikais viešai išsakytas žodis turi didelę poveikio galią. Ir nors, anot lietuvių patarlės, „geras žodis į blogas ausis neina“, viešu žodžiu, kalba, kaip vieninteliu taikiu ginklu, priešinamasi neteisybei, ginamasi nuo melo, klastos, prievartos, šmeižto. Jau aiškiai suvokdami žodžio galią, šioje pamokoje kalbėsime apie viešąsias kalbas, aptarsime jų ypatybes, pasirengimo planą. **Viešoji kalba** – tai kalba, kurią asmuo sako oficialioje, formalioje arba iš dalies formalioje aplinkoje. Viešosios kalbos išmanymas – tai geros komunikacijos, darnių santykių pagrindas, todėl sakant **viešąsias kalbas** kalbėtojams yra keliami **etikos reikalavimai** – paprastumas, kuklumas, pagarba klausytojui ir oponentui.

 1 užduotis. Tyrinėdami lietuvių patarles apie kalbą, jūsų bendraamžiai pastebėjo, kad jose glaustai ir taikliai nusakyti svarbiausi reikalavimai, keliami viešosioms kalboms. Papildykite jų pradėtus rašyti viešosios kalbos reikalavimus ir patarimus kalbėtojui.

Graži kalba gerų darbų neatstoja.
Trumpa kalba – gera kalba.
Kas galvoj, tas ir ant liežuvio.
Ką tuščia kalba, geriau nė jokios.
Kai tyli – kaip rūtelė, kai kalba – kaip dilgėlė.
Kai visi kalba, nėra kam klausyti.
Kalba – sidabras, tylėjimas – auksas.
Kalba kaip iš knygos.
Kalba kaip ne su žmogumi.
Kas daug kalba, tas mažai žino.
Tiesos žodis brangesnis už ilgą kalbą.
Aštri kalba nepaveikia, tik suerzina.
Graži kalba žmogų puošia.
Ilga kalba – be vaisiaus.
Graudus žodis ir rambią širdį veikia.
Patarlė bei priežodis – kalbos prieskonis.

- Kalba turi būti pagrįsta pavyzdžiais, poelgiais.
- ...
- Kalba turi derėti su kalbėtojo asmenybe.
- ...
- Reikia kalbėti pagarbiai.
- ...
- Reikia kalbėti pasirengus, apmąsčius temą.
- ...
- Reikia vengti tuščio, neprasmingo kalbėjimo.
- ...
- Reikia kalbėti pozityviai, mandagiai.
- Kalba turi būti taisyklinga, sklandi.
- ...
- Kalba turi paveikti jausmus, svarbu, kaip sakoma.
- ...

2 užduotis. Kokia turi būti viešoji kalba? Remdamiesi patarimais, apibendrinkite ir užbaikite sakinį.

Viešoji kalba turi būti etiška, _____

5.2 Viešųjų kalbų ypatybės

 3 užduotis. Remdamiesi žodynais (žr. *Naudingos nuorodos*), užrašykite pateiktų žodžių reikšmes.

Retorika - ...

Oratorius - ...

Kalbėtojas - ...

Iškalba - ...

4 užduotis. Perskaitykite tekstą apie gerą kalbėtoją ir atlikite užduotis.

Oratoriumi vadinamas ne kiekvienas kalbėtojas, bet žmogus, mokantis sakyti viešąsias kalbas. Tada kalbama apie oratoriaus meistriškumą, kurio sudėtinės dalys yra erudicija, profesinis pasirengimas, praktinė patirtis, geras kalbos mokėjimas, taisyklinga tartis, etinių principų visuma. Išvardyti dalykai yra išmokstami, įgyjami, tačiau ne iš karto – tai įgyjama pamažu, atsinešama iš namų ir iš mokyklos. Dar reikia tam tikrų specifinių, iš dalies ir prigimtinių ypatybių. Išsilavinimas ir išsiauklėjimas kartu su prigimtiniais gabumais lemia oratoriaus sėkmę. Taigi apibendrinant galima pasakyti, kad geras oratorius yra:

1. Mokantis kūrybiškai dirbti, originaliai mąstyti.
2. Darbštus, atnaujinantis žinias.
3. Turintis įgimto įtaigumo, jautrumo aplinkiniams, imlus, pastabus.
4. Išlaikantis racionalumo ir emocijų pusiausvyrą, susitvardantis.
5. Sąmojingas ir šmaikštus, turintis humoro jausmą.
6. Geros atminties, gebantis improvizuoti, kalbėti be popierių.
7. Energingas, mėgstantis bendrauti, visuomeniškas.
8. Pasitikintis savo jėgomis, tačiau nepasipūtęs, savikritiškas.
9. Gebantis prisitaikyti prie situacijos – prireikus spontaniškai keičiantis kalbėjimo turinį ir formą.
10. Greitai reaguojantis į auditorijos klausimus, bliviai vertinantis kito nuomonę, gebantis etiškai polemizuoti.
11. Visais atžvilgiais etiškas.

Gerai mokantis kalbą žmogus sugeba intuityviai pasirinkti tiksliausius ir tinkamiausius žodžius – apie tokį oratorių sakoma, kad jis turi kalbos ir stiliaus jausmą. Jeigu oratorius dar ir originaliai bei savitai mąsto, o jo asmeniniai bruožai atitinka daugelį išvardytų kriterijų – tai jau oratoriaus meistriškumo pavyzdys.

5.2 Viešųjų kalbų ypatybės

 1. Žodyne išsiaiškinkite, ką reiškia *polemizuoti*.

2. Tekste išskirta 11 gero kalbėtojo požymių. Pažymėkite 5, kurie, jūsų manymu, yra patys svarbiausi.

3. Remdamiesi tekstu ir asmenine patirtimi, užrašykite 4-5 patarimus, kaip tapti geru kalbėtoju.

5.2 Viešųjų kalbų ypatybės

Viešosios kalbos skirstomos įvairiai. Dar senovės Graikijoje, kur retorikos menas ir buvo ištobulintas, šios kalbos pagal jų vartojimo sritį skirstytos į politines, teismines, progines ir t. t. Dabar **pagal funkciją ir autoriaus tikslus** viešosios kalbos paprastai yra **informacinės** (informuoti, paveikti protą), **įtikinimo** (įtikinti, paveikti valią) ir **proginės** (sužadinti, paveikti jausmus).

5 užduotis. Bendradarbiaudami atlikite užduotis.

1. Remdamiesi lentele papildykite sakinius.

Informacinės kalbos

Kalbų rūšys	Kalbų funkcijos ir tikslai	Kalbų tipai	Ypatybės	Vieta, situacija, kur sakoma kalba
Informacinės kalbos	Informacinė funkcija. Siekama paveikti protą, pranešti, informuoti , išaiškinti, įrodyti, supažindinti.	Pranešimas, paskaita, pamoka, aiškinimas (prisiminimai, instruktažas, reportažas).	Racionalumas, santūrumas, nuoseklumas, argumentavimas, logiška minties raiška, aiškumas, tikslumas, vaizdumas, objektyvumas, dalykiškas apibendrinimas, terminologija.	Pamoka, susirinkimas, pasitarimas, konferencija, seminaras, paskaita.

Pagal Reginą Koženiauskiene „Retorika“

Mokyklos aplinkoje dažniausiai girdime **informacines** kalbas. Jomis siekiama paaiškinti, _____.

Šios kalbos sakomos susirinkimuose, _____.

Yra 4 svarbiausi informacinių kalbų tipai – tai _____.

Šioms viešosioms kalboms būdingas racionalumas, _____.

2. Perskaitykite bendraamžio viešosios informacinės kalbos pradžią ir atsakykite į klausimus.

Visa žmonijos istorija susijusi su pasakojimu, raštu ir knyga. Knyga yra ypatingas žmonijos kultūrinės veiklos bei sklaidos kūrinys. Lotynų kalbos „*liber*“ ir „*libere*“ reikšmės nurodo svarbiausias knygos funkcijas: perduoti, įvertinti, išlaisvinti – perduoti mintį, žadinti mąstymą, išvaduoti protą iš jį kaustančių varžtų.

- Kokia šios kalbos tema?
- Koks kalbos tikslas?
- Kur ji gali būti sakoma?
- Kokios ypatybės rodo, kad tai informacinė kalba?

5.2 Viešųjų kalbų ypatybės

3. Remdamiesi lentele papildykite sakinius.

Įtikinimo kalbos

Kalbų rūšys	Kalbų funkcijos ir tikslai	Kalbų tipai	Stilistinės ypatybės	Vieta, situacija, kur sakoma kalba
Įtikinimo kalbos	Apeliacinė funkcija. Siekama palenkti valią, paveikti protą, paliesti jausmus, įtikinti , paskatinti veikti.	Ginamoji, kaltinamoji, kreipimasis, prakalba, agitacinė kalba, pamokslas, reklama.	Objektyvumas, analizė, logika ir kartu vaizdingumas, emociingumas, gyvumas.	Masinis renginys, mitingas, teismas.

Pagal Reginą Koženiauskiene „Retorika“ ir Zitą Nauckūnaitę „Iškalbos mokymas“

Įtikinimo kalbos yra iškalbos centras. Kalbėtojas tikisi palenkti klausytojų valią, tačiau pirmiausia jis turi paveikti _____, paliesti _____, įtikinti, paskatinti _____.
Šios _____ kalbos _____ sakomos _____ masiniuose _____.
Yra keli svarbiausi įtikinimo kalbų tipai – tai _____.

Šioms viešosioms sakomoms, ne skaitomoms, kalboms būdingas objektyvumas, _____.

4. Perskaitykite bendraamžio įtikinimo kalbos ištrauką ir atsakykite į klausimus.

Kažin, ar Johanas Gutenbergas, XV a. išradęs spausdinimo mašiną, galvojo, kaip šis išradimas paveiks knygos ir visos žmonijos istoriją. Spausdinamos knygos tapo prieinamos kiekvienam skaityti ir mokyti norinčiam žmogui. Poetas Marcelijus Martinaitis, svarstydamas apie skaitymo ir knygos vertę, pabrėžia – skaitant tampama genijais, pabūnama proto, jausmų ir sąmonės viršūnėse. Iš tiesų skaitymas ir knyga veikia visą žmogaus asmenybę – turtina dvasinį pasaulį. Kūrinyje tampa šaltiniu, malšinančiu dvasinį troškulį.

- Kokia šios kalbos tema?
- Koks kalbos tikslas?
- Kur ji gali būti sakoma?
- Kokios ypatybės rodo, kad tai įtikinimo kalba?

5. Įrodykite, kad 5.1 pamokoje skaitytos Sokrato ir F. N. Sadūnaitės kalbos yra įtikinimo kalbos. Pateikite 2–3 argumentus.

Sokrato ir F. N. Sadūnaitės kalbos yra _____, nes _____

5.2 Viešųjų kalbų ypatybės

6. Remdamiesi lentele papildykite sakinius.

Proginės kalbos

Kalbų rūšys	Kalbų funkcijos ir tikslai	Kalbų tipai	Stilistinės ypatybės	Vieta, situacija, kur sakoma kalba
Proginės kalbos	Estetinė funkcija. Siekama paveikti jausmus, pradžiuginti, sužavėti, sujaudinti , paguosti, pristatyti, sukurti bendrumo jausmą.	Šventinė, pristatomoji, sveikinimo, atsisveikinimo, padėkos, atminimų kalba, tostas.	Kūrybiškumas, loginė argumentacija, įtikinimas, įtaigumas, pakilumas, subjektyvumas, raiškumas, originalumas, humoras.	 Privačios ir valstybinės šventės, ceremonijos.

Pagal Reginą Koženiauskiene „Retorika“ ir Zitą Nauckūnaitę „Iškalbos mokymas“

Proginės kalbos yra nukreiptos į jausmus. Kalbėtojas siekia _____ . Šios kalbos sakomos įvairiomis progomis _____ . Yra keli svarbiausi proginų kalbų tipai – tai _____ . Šioms viešosioms kalboms būdingas subjektyvumas, _____ . Šiose glaustose sakomose, ne skaitomosiose, kalbose gausu meilės, dėkingumo, susižavėjimo, pagarbos jausmų.

7. Perskaitykite poeto Justino Marcinkevičiaus kalbos ištrauką ir atsakykite į klausimus.

Palaiminta ranka, glostanti vaiko galvą, laikanti knygą arba tiesianti ją – kaip duoną – kitam. Triskart palaiminta ranka, kuri štai jau 450 metų tiesia mums, lietuvinikump ir žemaičiump, mūsų RAŠTĄ. Visa Lietuva šiandien susitelkė prie tos rankos, susirinko aplink savo KNYGĄ. Nors tik nedaugelis yra ją matę, tačiau visi tiki, kad ji yra. Ji turi būti, nes be jos nebūtų ir Lietuvos. Todėl ir galime sakyti, kad turime du karalius: Mindaugą, sukūrusį Lietuvos valstybę, ir Mažvydą, sukūrusį Lietuvos knygą.

Iš Justino Marcinkevičiaus kalbos, pasakytos Pirmosios lietuviškos knygos 450 metinių minėjime Operos ir baletu teatre (Vilnius, 1997 m. sausio 8 d.)

- Kokia šios kalbos tema?
- Koks kalbos tikslas?
- Kokios ypatybės rodo, kad tai proginė kalba?
- Kaip manote, kam ji sakoma?

5.2 Viešųjų kalbų ypatybės

8. Apibendrinkite: viešosios kalbos praeityje, dabartyje ir ateityje. Papildykite bendraamžių pradėtą laiko juostą ir paaiškinkite vieni kitiems, ar ir kaip kinta viešųjų kalbų ir gero kalbėtojo samprata.

Retorikos meno ištakos – Antika. Aprašytas ir plėtotas senovės Graikijoje (Aristotelis), vėliau išstobulintas senovės Romoje (Ciceronas), jis yra tiesiogiai susijęs su antikinė demokratija: susirinkus graikų miesto piliečiams vykdavo politiniai ginčai, kurių metu būdavo ginamos skirtingos pažiūros. Oratorius, kalbėtojas, anot Marko Tulijaus Cicerono, turi išmanyti viską. Tacitas „Dialoge apie oratorius“ teigia: „Oratoriumi gali būti tik tas, kas išeina į tribūną apsiginklavęs visų rūšių ginklais.“

Stebėkite!

Prognozuokite!

Kas būdinga šiuolaikinėms viešosioms kalboms?
Koks kalbėtojas laikomas geru oratoriumi?

Kas bus būdinga ateities viešosioms kalboms?
Koks kalbėtojas bus laikomas geru oratoriumi?

Rašymui

A series of horizontal lines for writing, consisting of 18 empty rows.